Φως Ιλαρόν

Μηνιαία Έκδοση της Ενορίας Περιβολίων Ρεθύμνου. φ. 8, Μάιος 2013

Το άγιο βάπτισμα

Κάθε άνθρωπος εντάσσεται στο παγκόσμιο σώμα του Χριστού, που είναι η Εκκλησία (δηλαδή η ενότητα των ανθρώπων με το Θεό και μεταξύ τους, διά του Χριστού – αυτό σημαίνει «Εκκλησία», όχι κτήριο ούτε κάποιος θεσμός), με ένα πρώτο βήμα, που είναι το βάπτισμα.

Το βάπτισμα είναι εντολή του Χριστού και εφαρμόστηκε αμέσως από τους μαθητές Του και κατόπιν από όλους τους χριστιανούς όλων των εποχών. Ο Χριστός είπε: «Εάν κάποιος δεν γεννηθεί εξ ύδατος και Πνεύματος, δε μπορεί να μπει στη βασιλεία του Θεού» (Ιω. 3, 5). Και στους μαθητές του είπε: «Πηγαίνετε να διδάξετε όλα τα έθνη, βαπτίζοντάς τους στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος…» (Ματθ. 28, 19-20)*.

Το βάπτισμα έχει δύο μέρη: συμβολικό και πραγματικό. Το συμβολικό είναι η κατάδυση στο νερό: συμβολίζει το θάνατο του παλαιού εαυτού μας, την ταφή του (γι' αυτό βουτάμε ολόκληροι στο νερό) και τη γέννηση του καινούργιου εαυτού μας, που αναδύεται μέσα από τα νερά, όπως το μωρό γεννιέται μέσα από τα «νερά» της μήτρας. Γι' αυτό και η κατάδυση γίνεται τρεις φορές, συμβολίζοντας την ανάσταση του Χριστού μετά από τρεις ημέρες θανάτου.

Συμβολικά επίσης ο νεοφώτιστος «λαδώνεται», επειδή στα αρχαία χρόνια λαδώνονταν οι παλαιστές. Αυτό το λάδι συμβολίζει ότι κι αυτός τώρα θα παλέψει πνευματικά και ηθικά, για να νικήσει τους πειρασμούς και τις δοκιμασίες και να ενωθεί με το Χριστό γεμάτος πίστη και αγάπη. Ομοίως, κόβονται σταυρωτά μερικές τρίχες από τα μαλλιά του, πράγμα που σημαίνει ότι πλέον είναι «δούλος του Χριστού» (ο Οποίος τον «αγόρασε» δίνοντας το αίμα Του, για να τον ελευθερώσει), άρα δε μπορεί να είναι δούλος στο διάβολο ή στην αμαρτία ή σε κάποιον αφέντη, γιατί κανείς δε γίνεται να υπηρετεί δύο κυρίους.

* Στο αρχαίο: «*εάν μη τις γεννηθή εξ ύδατος και Πνεύματος, ου δύναται εισελθείν εις την βασιλείαν του Θεού*» (Ιω. 3, 5) και «*πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος…*» (Ματθ. 28, 19-10).

Το πραγματικό και ουσιαστικό μέρος του βαπτίσματος όμως είναι οι προσευχές που απευθύνουν οι χριστιανοί, μέσω του ιερέα, προς το Θεό, για την αναμόρφωση και αναγέννηση εν Χριστώ του αδελφού μας που βαπτίζεται. Γι' αυτό και δεν έχει σημασία αν ο βαπτιζόμενος είναι νήπιο, αφού το βάπτισμα είναι μια πράξη αναγέννησης (πραγματικής) και δεν έχει σχέση με μελέτη και κατανόηση της πίστης, η οποία μπορεί να γίνει και μετά. Βέβαια, δεν υπάρχει κανόνας που να επιβάλλει να βαφτίζουμε τα παιδιά μας μωρά, αλλά οι χριστιανοί θέλουμε να φέρουμε αυτή την ανεκτίμητη θεία χάρη στα παιδιά μας, να τα ενώσουμε με το Σώμα του Χριστού, γι' αυτό και τα βαφτίζουμε. Μετά, όταν μεγαλώσουν, αν, ο μη γένοιτο, δε θέλουν πια αυτή τη χάρη, ας την απορρίψουν κι ας τραβήξουν όποιο δρόμο νομίζουν καλύτερο.

Όπως με τη φυσική μας γέννηση είμαστε απόγονοι του παλαιού Αδάμ, έτσι με την πνευ-

ματική μας γέννηση (το βάπτισμά μας) γινόμαστε απόγονοι του νέου Αδάμ (του Ιησού). Αυτό εννοούμε, λέγοντας ότι με το βάπτισμα απαλλασσόμαστε από το προπατορικό αμάρτημα. Δεν πρόκειται για αθώωση από κάποια ενοχή, αλλά για ένταξη στην πνευματική γενεαλογία του νέου Αδάμ, στην οποία ο άνθρωπος έχει ξανά τη δυνατότητα ένωσης με το Θεό και ομοίωσης με Αυτόν – δηλαδή αγιότητας. Αυτή η ένωση είναι ο παράδεισος.

Το βάπτισμα ως θάνατος και γέννηση

Ο άγιος απόστολος Πέτρος, έχοντας μόλις λάβει το βάπτισμα του πυρός διά του Αγίου Πνεύματος, καλεί τους ανθρώπους που πιστεύουν στο Χριστό να βαπτιστούν **«επί τω ονόματι Ιησού»**, *«εις άφεσιν αμαρτιών»* (για συγχώρηση των αμαρτιών, Πράξεις των αποστόλων, 2, 38). Αυτό αίρει κάθε αμφιβολία για τη βασική συνέπεια του βαπτίσματος: με το βάπτισμα συγχωρούνται οι αμαρτίες του ανθρώπου – όχι μόνο αίρεται το προπατορικό αμάρτημα, αλλά και συγχωρούνται οι προσωπικές αμαρτίες που έχει διαπράξει.

Πώς όμως γίνεται αυτό; Εξηγείται από τον άγιο απόστολο Παύλο στο κεφ. 6 της προς Ρωμαίους επιστολής, στίχ. 1-11. Εκεί ο άγιος αναφέρει ότι το βάπτισμα είναι «ομοίωμα του θανάτου του Χριστού» και ότι «όσοι βαπτίστηκαν εις Χριστόν» **συμμετέχουν στο θάνατο του Χριστού** και **ο παλαιός εαυτός τους πεθαίνει**. Ο βαπτιζόμενος «σταυρώνει» τον παλαιό εαυτό του και, ως προς την αμαρτία (δηλαδή την κατάσταση του προπατορικού αμαρτήματος, που διχάζει τον άνθρωπο από το Θεό, την κτίση, το συνάνθρωπο και τον εαυτό του), γίνεται **νεκρός**. Γι' αυτό και συγχωρούνται οι αμαρτίες του, γιατί ένας νεκρός δεν βαρύνεται με ενοχή (*«ο γαρ αποθανών δεδικαίωται από της αμαρτίας»*, στίχ. 7).

Αυτός λοιπόν είναι ο λόγος που το βάπτισμα συγχωρεί τις προηγούμενες αμαρτίες του ανθρώπου: επειδή ο παλιός εαυτός του πεθαίνει και γεννιέται ένας νέος εαυτός, που, ως νεογέννητος, είναι ακόμη αναμάρτητος. Φυσικά, ένα μωρό δεν έχει κάνει αμαρτίες. Όμως στα πρώτα χριστιανικά χρόνια οι άνθρωποι βαπτίζονταν ενήλικες, ενώ και σήμερα πάρα πολλοί άνθρωποι από μη ορθόδοξες χώρες όλου του πλανήτη, από όλες τις φυλές της Γης, βαπτίζονται ορθόδοξοι χριστιανοί, στην ηλικία που βρίσκεται ο καθένας (οι αμαρτίες που γίνονται μετά το βάπτισμα – αν και κανονικά δε θα έπρεπε να αμαρτάνουμε αφού βαπτιστούμε – συγχωρούνται με το μυστήριο της εξομολόγησης).

Δηλαδή είμαστε νεκροί; «Νεκροί μεν ως προς την αμαρτία, αλλά ζωντανοί ως προς το Θεό» (Ρωμαίους, 6, 11). Ο παλαιός άνθρωπος είναι νεκρός και είμαστε πλέον νέοι άνθρωποι, ζώντες εν Χριστώ, μέλη της αγίας Εκκλησίας του Χριστού, του παγκόσμιου σώματός Του.

Ο Ίδιος ο Ιησούς αναφέρει ότι «εξ ύδατος και Πνεύματος» ο άνθρωπος **γεννάται άνωθεν** (δες ολόκληρο το κομμάτι κατά Ιωάννην 3, 1-21). Το λέει στο κατά Ιωάννην, 3, 5, όπου δηλώνει ότι το βάπτισμα αυτό είναι για τον άνθρωπο «γέννηση» και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να μπει κάποιος στη βασιλεία του Θεού! Στο ίδιο κεφάλαιο, λίγο παρακάτω, ο Ιησούς λέει ότι αιώνια ζωή έχει **όποιος πιστεύει στο μονογενή υιό του Θεού**, ο Οποίος «θα υψωθεί, όπως ο όφις που ύψωσε ο Μωυσής στην έρημο» (δηλ. καρφωμένος σε ξύλο = θα σταυρωθεί) και τον Οποίο έδωσε ο Θεός για χάρη των ανθρώπων, επειδή τους αγάπησε αφάνταστα πολύ (βλ. Ιω. 3, 14-19).

Ιδού λοιπόν πώς, ενώ είμαστε νεκροί, **είμαστε συγχρόνως και ζωντανοί** (πιο ζωντανοί από πριν, επειδή τώρα μόνο είμαστε **αληθινά ζωντανοί**): διότι «γεννηθήκαμε άνωθεν» «εξ ύδατος και Πνεύματος». Δεν πρόκειται για απλό «καθαρισμό» ή απλή «ανακαίνιση», αλλά για «γέννηση άνωθεν» (από τον ουρανό)! Αυτός που βγαίνει λοιπόν από την κολυμπήθρα του βαπτίσματος δεν είναι ο ίδιος άνθρωπος που μπήκε, αλλά ένας νέος άνθρωπος! Βγήκα-

με από τα νερά του βαπτίσματος νεογέννητοι, όπως βγήκαμε από τα «νερά» της μήτρας της μητέρας μας. Αυτό είναι η συμμετοχή μας στην ανάσταση του Χριστού, γι' αυτό και καταδυόμαστε στο νερό τρεις φορές, όπως είπαμε. Γι' αυτό και μετά το βάπτισμα φοράμε λευκά ρούχα, επειδή τώρα η ψυχή μας είναι νεογέννητη και αγνή. Γι' αυτό και η κολυμπήθρα έχει τέτοιο σχήμα, που μοιάζει με την κοιλιά μιας εγκύου.

Γι' αυτό, τέλος, και ο νονός έχει πολύ μεγάλη ευθύνη, να μιλήσει στο βαφτιστήρι του για το Χριστό, την αγάπη και τη σωτηρία και να φέρει τα βήματά του στην εκκλησία, καθώς μεγαλώνει, για να μη χαθεί αυτή η αγνότητα που του πρόσφερε ο Θεός μέσα από τις προσευχές και το νερό του βαπτίσματος.

Η αγιότητα του Μεγάλου Κωνσταντίνου

Θα πρέπει να αναγνωρίσουμε νηφάλια ότι ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α΄ είναι και μέγας και άγιος. Η παύση των διωγμών και οι αποφάσεις περί ανεξιθρησκίας, γεγονότα τεράστιας ιστορικής και ανθρωπιστικής σημασίας, αρκούν για να επιβεβαιώσουν του λόγου του αληθές.

Ο Κωνσταντίνος αναγνωρίστηκε ως άγιος, όχι από κάποια εκκλησιαστική συνομωσία, αλλά από τον ίδιο το λαό. Το φανερώνει το πλήθος των χριστιανών που φέρουν το όνομά του. Ο βιογράφος του, ο Ευσέβιος, γράφει ότι, αμέσως μετά το θάνατό του, ο στρατός ξέσπασε σε θρήνους, από τον τελευταίο οπλίτη μέχρι τους ανώτερους αξιωματικούς, για «το σωτήρα, το φύλακα, τον ευεργέτη… τον αγαθό ποιμένα», ενώ παρόμοιες ήταν οι αντιδράσεις του λαού, όταν το σκήνωμά του μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη (P.G. 20, 1220-1224). Και ήταν φυσικό, εφόσον *«βαθύς ανθρωπισμός και μέριμνα διά την δικαιοσύνην χαρακτηρίζουν τα νομοθετικά κοινωνικά μέτρα, άτινα έλαβεν ο Κωνσταντίνος μετά την σύνοδον της Νικαίας. Διάκειται δυσμενώς προς την παλλακείαν και απηγόρευσε το βάρβαρον έθιμον των αγώνων των μονομάχων. Δεν επιτρέπει να χωρίζουν τας οικογενείας των δούλων, όταν τα πωληθέντα κρατικά κτήματα, εις ά μέχρι τότε διεβίουν, διενέμοντο μεταξύ των νέων δικαιούχων. Κατήργησε τον διά σταυρού θάνατον, απηγόρευσε τον στιγματισμόν εις το πρόσωπον και εθέσπισεν, όπως οι κρατούμενοι εις τας φυλακάς δικαιούνται καθ' εκάστην να βλέπουν το φως του ηλίου. Χαρακτηριστικός της ενδελεχούς φροντίδος του απτοκράτορος διά την επιβολήν της ηθικής τάξεως είναι ο νόμος ο κολάζων την απαγωγήν παρθένου και ο νόμος ο αξιών παρά του επιτρόπου, όπως σεβασθή την παρθενίαν της υπ' αυτού επιτροπευομένης νεάνιδος»* (Αικατερίνης Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Ιστορία, Α΄, 324-610*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 135).

Η απαγόρευση του στιγματισμού στο πρόσωπο, μέτρο ευνοϊκό κυρίως για τους δούλους, από επίδραση της χριστιανικής ιδέας για τον άνθρωπο ως πλασμένο κατ' εικόνα Θεού, καθώς και η μέριμνα για τις οικογένειες των δούλων, σημαίνουν ότι ο δούλος αντιμετωπίζεται πλέον ως άνθρωπος, όχι ως αντικείμενο, πράγμα που ανατρέπει εντελώς της καθιερωμένη οπτική της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, για να φτάσουμε στο Χρυσόστομο, σχεδόν ένα αιώνα μετά, που θα επιχειρηματολογήσει υπέρ της αδελφότητας κυρίων και δούλων (P.G. 62, 711). Ο Κωνσταντίνος εξαγόραζε ο ίδιος και απελευθέρωνε αιχμάλωτους στρατιώτες του εχθρού, τους οποίους είχαν συλλάβει οι στρατιώτες του! (Ευσεβίου, *Εις τον βίον του μακαρίου Κωνσταντίνου του βασιλέως, Λόγος Β΄*, ΙΓ΄, P.G. 20, 992). Προσθέτω σ' αυτά την απαγόρευση της παλλακείας για τους έγγαμους (της συνύπαρξης συζύγου και παλλακίδας, δηλ. «επίσημης ερωμένης») και το εξαιρετικά φιλολαϊκό μέτρο της καθιέρωσης της Κυριακής ως αργίας *«διά τον αστικόν πληθυσμόν»*, ενώ *«οι κάτοικοι της υπαίθρου αφίενται ελεύθεροι να ρυθμίζουν τας αγροτικάς ασχολίας των αναλόγως των καιρικών συνθηκών»*.

Η αγιότητα του Κωνσταντίνου δεν είναι τιμητικός τίτλος, που του αποδόθηκε λόγω «της υποστήριξης και της προσφοράς του προς την Εκκλησία», αλλά γεγονός επιβεβαιωμένο από το Θεό με θαύματα· όχι μόνο με το περίφημο όραμα του σταυρού («Εν τούτω νίκα»), αλλά και με το όραμα αγγέλου, που τον καθοδηγούσε κατά τη χάραξη των ορίων της Κωνσταντινούπολης, με μυροβλυσία κατά το θάνατό του, με πλήθος ιάσεων στον τάφο του, αλλά και μεταγενέστερα θαύματα, όπως –κατά τη ρεθεμνιώτικη παράδοση– η καθημερινή μετακίνηση της εφέστιας εικόνας της μονής Αρκαδίου στον τόπο ίδρυσής της από τη μονή Βενίου, στην οποία τη μετέφεραν οι ντόπιοι.

Για την ιστορία, ας αναφέρουμε ότι ο άγιος δεν απαγόρευσε την ειδωλολατρία ούτε αναγόρευσε το χριστιανισμό σε επίσημη θρησκεία της αυτοκρατορίας (αυτή τη θέση συνέχισε να την κατέχει η αρχαία θρησκεία, της οποίας ο ίδιος ήταν ανώτατος αρχιερέας, κατά τους θεοκρατικούς ρωμαϊκούς θεσμούς), δεν έκλεισε τους αρχαίους ναούς, εκτός από λίγους, στους οποίους εκπορνεύονταν κορίτσια, όπως της Αστάρτης στα Άφακα της Φοινίκης, και ένα δεύτερο πάνω στον Πανάγιο Τάφο, για ευνόητους λόγους. Αντίθετα, ίδρυσε στη νεογέννητη Κωνσταντινούπολη και ναούς της Ρέας και της Τύχης, μεταφέροντας στον πρώτο το πανάρχαιο ξόανο της θεάς από το όρος Δίδυμο και στο δεύτερο το άγαλμα της Τύχης από την παλαιά Ρώμη. Απαγόρευσε μόνο τη μυστική, ιδιωτική άσκηση της μαντείας, ακολουθώντας τα βήματα του εθνικού Οκταβιανού, όχι για θρησκευτικούς λόγους, αλλά επειδή αποτελούσε πρόφαση συνωμοτικών ενεργειών.

Συκοφαντείται ως αδίστακτος, αν και τόσο φιλάνθρωπος, επειδή διέταξε την εκτέλεση του γιου του, του Κρίσπου (αν το έκανε, γιατί υπάρχουν υπόνοιες πως ο νέος δολοφονήθηκε στη φυλακή από ανθρώπους της μητριάς του, της Φαύστας), όμως αυτό είναι μάλλον απόδειξη της αρετής του· ο Κρίσπος κατηγορήθηκε (άδικα, όπως αποδείχτηκε) για βιασμό της Φαύστας και ο πατέρας του έπρεπε να επιλέξει αν θα εφάρμοζε το νόμο στον ίδιο το γιο του ή θα τον αποδείκνυε αυθαίρετα υπεράνω του νόμου. Επέλεξε το πρώτο, όσο οδυνηρό κι αν ήταν σίγουρα γι' αυτόν. Ίσως αυτός ήταν ο λόγος που, αν και είχε ζήσει εφαρμόζοντας όσο μπορούσε την ουσία της χριστιανικής διδασκαλίας, δέχτηκε το βάφτισμα μόνο όταν ήξερε ότι είχε ασθενήσει προς θάνατον, υποβληθείς σε ισόβια μετάνοια πιθανόν από τον άγιο Όσιο Κορδούης, όχι επειδή εφάρμοσε το νόμο, αλλά επειδή καταδίκασε έναν αθώο.

Ο ειδωλολάτρης ιστορικός Ζώσιμος, προκατειλημμένος κατά του Κωνσταντίνου, μετά τα μέσα του 5ου αιώνα, έγραψε πως στη συνέχεια η Φαύστα θανατώθηκε στο λουτρό της μέσα σε βραστό νερό, όμως οι ιστορικοί της εποχής δεν κάνουν λόγο για κάτι τέτοιο – και, αλήθεια, οι Πατέρες της Εκκλησίας δε θα παρέλειπαν να καταδικάσουν μια τέτοια πράξη, όπως αργότερα ο άγιος Αμβρόσιος τη σφαγή της Θεσσαλονίκης από το Θεοδόσιο. Ο άγιος Όσιος Κορδούης, ο Μ. Αθανάσιος κ.π.ά., ακόμη και ο Μέγας Αντώνιος και οι Πατέρες της ερήμου, θα το είχαν αναφέρει τουλάχιστον σε κάποια επιστολή. Αντίθετα, ο άγιος Ιερώνυμος (366-419 μ.Χ.), πολύ πιο κοντινός στα γεγονότα από το Ζώσιμο, γράφει πως η Φαύστα πέθανε τρία ή τέσσερα χρόνια μετά το θάνατο του Κωνσταντίνου (Κώστα Β. Καραστάθη *Ο Άγιος Κωνσταντίνος ο Μέγας και η εναντίον του πολεμική*, Μπαρτζουλιάνος, Αθήνα Μάιος 2006, σελ. 35-41).

Ο Κωνσταντίνος δεν εξαπάτησε το λαό· υποστήριξε το χριστιανισμό γιατί τον πίστεψε. Οι χριστιανοί κατά τη μεταστροφή του δεν ήταν παρά το ένα δέκατο του πληθυσμού της αυτοκρατορίας – δε μπορούσε να στηριχτεί σ' αυτούς για πολιτικούς λόγους. Το ότι δεν έθετε τη δημόσια εικόνα του πάνω από τις πεποιθήσεις του φαίνεται και από την άρνησή του να τελέσει την καθιερωμένη θυσία στη Ρώμη το 326, γεγονός που προκάλεσε αντιδράσεις των ειδωλολατρών και σπάσιμο των αγαλμάτων του. Η σοφή αντίδρασή του στην προτροπή των συμβούλων του για αντίποινα είναι γνωστή: άγγιξε το πρόσωπό του και είπε χαριτολογώντας «δε βλέπω να έχει σπάσει τίποτα».